

## РЕЦЕНЗИЯ

От: доц. д-р Олимпия Йорданова Ведър,  
Софийски университет „Св. Климент Охридски”,  
научна специалност: 3.7. Администрация и управление

**Относно:** представените научни трудове от д-р Ия Тодорова Петкова-Гурбалова за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по научна специалност 3.7. Администрация и управление (Управление, Организационно поведение, Лидерство – на български и английски език), обявен в ДВ, бр. 21 от 13.03.2020 г.

**Основание за рецензията:** заповед на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски” РД 38-195 от 21.05.2020 г.

### 1. Кратко представяне на кандидата

Кандидатът отговаря на условията в Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане, Правилника за реда и условията за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Кл. Охридски“, както и на приетите вътрешни количествени изисквания за заемане на академични длъжности в Стопанския факултет на СУ.

Д-р Гурбалова е завършила висшето си образование в СУ „Св. Кл. Охридски“, Стопански факултет: ОКС „Бакалавър“ – 2002 г. – специалност „Стопанско управление“ и ОКС „Магистър“ – 2003 г. – Стратегическо управление. През 2013 г. придобива научна степен „Доктор“ по научна специалност 3.7. Администрация и управление (Социално управление) с дисертация на тема „Лидерски стил на мъже и жени ръководители в България“. Преминала е множество допълнителни обучения и специализации, преобладаващата част от които – пряко свързани с тематиката на настоящия конкурс.

Съгласно представеното Удостоверение от Отдел „Човешки ресурси“ към 01.09.2020 г. д-р Гурбалова има около 18 години общ трудов стаж, от които точно 10 години трудов стаж по специалността в рамките на Университета. Тя започва работа в СУ „Св. Кл. Охридски“, Стопански факултет, катедра „Стопанско управление“ на 01.09.2010 г. като асистент. През 2016 г. става главен асистент, която длъжност заема и в момента. Водила е и води семинарни занятия по „Организационно поведение“ и „Организационно-управленски модели за качество и организационно съвършенство“ (ОКС „Бакалавър“) и по „Национални и организационни култури“ и „Управление и развитие на организационната култура“ (ОКС „Магистър“). Понастоящем води самостоятелен курс (лекции и семинарни занятия) по „Лидерство в мултикултурна среда“ (ОКС „Магистър“). Разработила е пълни електронни курсове на преподаваните от нея дисциплини. Ежегодно е имала пълна натовареност.

Работи активно със студентите и с докторантите към катедрата по съвместни научноизследователски и учебни проекти, а така също ежегодно е била научен ръководител на магистърски тези (средно по девет научни ръководства за последните шест години (съгласно Справка от система „Авторите“).

Д-р Гурбалова е участвала в два университетски (по НИС) и три национални проекта (по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“).

В последните шест години е участвала в дванадесет национални и международни конференции.

Освен академичен, д-р Гурбалова има трудов опит и в бизнеса: Ситибанк – експерт Човешки ресурси и експерт Глобални транзакции и услуги (две години); „АФИС“ ООД – агенция за социологически и маркетингови изследвания (десет години). Специално следва да се открие работата ѝ като Ръководител на направление „Стратегическо развитие, маркетинг, реклама и продуцентска дейност“ към Национален дворец на културата – Конгресен център София (от 2015 г.).

## **2. Общо описание на представените по конкурса материали**

Към материалите по конкурса за доцент са приложени всички изискуеми документи.

Пълният списък с публикации на кандидата включва 34 заглавия, от които за участие в конкурса са представени 30. Тези публикации отговарят на обхвата и научната класификация на обявения конкурс и включват:

- дисертация за придобиване на ОНС „Доктор“ (по списъка на приложенията – приложение 10Б/1);
  - една монография („Лидерството – съвременни тенденции на развитие: примерът България“ – 10Б/2);
  - една студия („Съвременни модели за описване и изследване на лидерството“, в две части – 10Б/23 и 10Б/24);
  - двадесет статии и доклади (от 10Б/3 до 10Б/22), публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове (девет от тях в съавторство)
  - шест глави в две колективни монографии (една самостоятелна – 10Б/30 и пет в съавторство – от 10Б/25 до 10Б/29).
- Справката за цитирания (от НАЦИД) показва общо 11 цитирания.

## **3. Характеристика на научните и научно-приложни трудове на кандидата**

Макар че при наличие на хабилитационен труд би трябвало да се започне с коментар върху него, аз ще спра вниманието си първо на студията „Съвременни модели за описване и изследване на лидерството“. За мен, тя е показателна за развитието на научните търсения на кандидата и се явява своеобразен преход и едновременно с това, качествен скок между дисертацията за присъждане на ОНС „Доктор“ и монографията, представена за хабилитационен труд.

Отчитайки, че съвременната бизнес среда се характеризира със силна динамичност, сложност и висока степен на неопределеност, д-р Гурбалова решава да преосмисли теоретичните натрупвания и емпиричните резултати, постигнати в процеса на подготовка на докторската дисертация и прави опит за нов прочит и разбиране на вече съществуващи теории и оформяне рамките на нови концептуални модели в областта на мениджмънта и лидерството. В студията се дискутират съвременни модели за изследвания в областта на лидерството. Коментират се количествени и качествени методи за анализ. Студията дава поглед върху моделите, използвани за изследване на лидерството в България и очертава поле за актуални изследователски търсения.

Резултатът от това „набелязване на ориентири“ виждаме в представения хабилитационен труд – монография – „Лидерството – съвременни тенденции на развитие: примерът България“. Обект на анализ в монографията са две актуални идеи за лидерството – трансформационно и автентично лидерство. През прегледа на теоретичните постулати и емпирична проверка е представена ситуацията в България през 2018–2019 г. Основната цел на текста е да се разкрият типични подходи и нагласи на

ръководителите в България към проблемите и практиката на лидерството. Потърсен е отговор на два въпроса: 1) Трансформиращ ли е ръководителят в България (кои са предпочитаните лидерски подходи в контекста на транзакционното и трансформационното лидерство)? и 2) Автентичен ли е българският мениджър? Дискутирани са резултатите от проведени за целта на анализа количествено и качествено изследване.

Текстът е интересен и ни дава един едновременно теоретичен, но и с много силен практически заряд, модел на ключови умения на ръководителите у нас (умения, сочени от изследваните лица като ключови). Моделът е представен под формата на пирамида, чиято основа (с най-много натрупвания в отговорите) е изградена от съставни компоненти на доверието. Следващото равнище е посветено на уменията за изграждане на екип. Следва осигуряване на и грижа за работата. Четвъртото равнище описва лидера, който подкрепя идеи и инициативи – генерира идеи, търси и подкрепя нови решения и идеи, поставя под въпрос статуквото и не се страхува да въведе иновации, постоянно надгражда. Най-високо в пирамидата стои личният пример, който включва поведенчески характеристики, основани върху ценностни ориентири.

В съдържанието на представените статии и публикувани доклади от конференции определено може да се проследят проучванията и постепенните натрупвания на знания и опит, които са довели до създаването на монографията, като разбира се, част от данните и разсъжденията от статиите и докладите са използвани в нея.

Прави впечатление, че почти всички публикации от последните 4-5 години са тясно фокусирани върху лидерството и организационното поведение в различните им аспекти и измерения (приложения 10Б/ 3, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 15 и 16 – статии и доклади и приложения 10Б/29 и 10Б/30 – глави в монография).

Бих искала специално да открия една от най-новите статии (от 2020 г.) – 10Б/3 „Е-лидерство: предизвикателства и възможности“, която разглежда проблематиката в контекста на дигитализацията и виртуалния свят, в който предстои да живеем. В научната литература все по-често се срещат термини с „Е-...“ и един от тях е е-лидерството. Информационните технологии създават нов контекст, в който се упражнява лидерството, а от там и нови проблеми пред лидерите. Статията представя водещи изследвания в областта на е-лидерството, като специално внимание е отделено на изграждането на доверие във виртуалните екипи. Представени са резултати от проведено качествено изследване и са обобщени някои основни затруднения, които ръководителите (лидерите) срещат в работата си в новите условия. Това е ценно знание, както за практиката, така и за обучителния процес в Университета.

По-старите статии и доклади, публикувани в материали от конференции (10Б/ 14, 17, 18, 19, 20, 21) са изцяло в съавторство. Те се групират около проблемите на организационната култура, ценностите, предприемаческите нагласи, организационното поведение и др. Това е напълно обяснимо предвид началния етап на професионално развитие, на което се е намирала тогава д-р Гурбалова, съответно – водените по онова време семинарни занятия по точно тези учебни дисциплини и (в някаква степен) влиянието на научните интереси на останалата част от екипа.

От този начален период бих желала да маркирам един изключително интересен текст – 10Б/22 „Lobbying – a decision making mean. Lobbying as an instrument in the EU environment“ (2008 г.). Статията е посветена на различните лобистки практики, които се използват в страните от ЕС, представени са лобистки институции, коментирани е в кои стъпки от процеса на вземане на дадено бизнес решение може да се намери потенциал за лобистки практики и др. подобни. За съжаление разглежданата в статията проблематика след това е останала някак встрани от интересите на д-р Гурбалова и не намерих по-нататъшно развитие на тази тема.

Накрая ще обособя група публикации, които бих поставила в полето „Обучение, обучителни техники, методика“ (статии/доклади: 10Б/4, 10Б/6, 10Б/8, както и глави в монография: 10Б/25, 26, 27 и 28 – в съавторство) Те демонстрират от една страна широката рамка на полето на научните интереси на д-р Гурбалова, а от друга – притежаваната от нея „преподавателска нагласа“ и умението „да преведе“ теоретичната конструкция на езика на лекцията и упражнението.

#### **4. Научни и научно-приложни приноси**

Прегледът на представените за конкурса трудове на д-р Ия Гурбалова показва, че това са самостоятелни изследвания, отговарящи на научните стандарти. Анализът на публикациите разкрива, че кандидатът има приноси в основни проблемни области, свързани с лидерство, организационно поведение и управление. Приносите могат да се разгледат в две групи: теоретико-методологически и приложни:

##### **ПРИНОСИ С ТЕОРЕТИЧЕН ХАРАКТЕР**

- Систематизирани са теоретични постановки и са изведени основни понятия в областта на лидерството, социалното управление и организационното поведение. Разработени са теоретични обзори на модели в областта на трансформационното, транзакционното и автентичното лидерство.
- Систематизирани са основните научни области и осъществените в техните рамки научни дирения в областта на лидерството в България.
- Апробиран и верифициран модел и аналитичен инструментариум за изследване на лидерските стилове в българската социокултурна действителност. Частично е апробиран модел за измерване автентичността на ръководителите.
- Изграден е солиден теоретичен и емпиричен корпус, въз основа на който се създава възможност за системно наблюдение върху динамиката на ориентацията към лидерско поведение.
- Доказана е необходимостта от продължаващо обучение и развитие на управленските кадри, в това число е коментирана ролята на учителя и преподавателя като водещ ролеви модел.

##### **ПРИНОСИ С ПРАКТИКО-ПРИЛОЖЕН ХАРАКТЕР**

- Чрез анализ на нови данни от проведени изследвания е получено ново знание за ориентацията на ръководители от бизнеса в България към конкретни лидерски стилове. Интегрирането на гледните точки на ръководители и ръководени допринася за създаването на цялостен организационен контекст за разбиране и интерпретиране на лидерското поведение.
- Изведените концептуализации са средство за познание/самопознание на ръководителите и служителите в бизнес организациите и могат да служат като отправна точка за изграждане и развитие на успешни организационни поведенчески стратегии, вкл. за обучение на ръководителите и развитие на лидерски компетентности.
- Изводите от направените анализи и получените резултати могат да се използват като основа за обосноваване на нови изследователски проекти.
- Изводите от направените анализи могат да се използват от преподавателите в областта на управлението и лидерството – като актуално знание, въз основа на което може да се обогати съдържанието и да се повиши качеството на академичните курсове.

## **5. Критични бележки, препоръки и въпроси**

Формална забележка към групирането на материалите – в групата „Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране“ би било по-удачно ако „същинските“ статии бяха ясно отделени от докладите, публикувани в материали на научни конференции.

Единствената ми критична бележка или по-скоро – препоръка към кандидата е, че трябва да се ориентира към публикуване в национални и международни реферирани и главно индексирани издания, което би спомогнало за по-висока видимост на постигнатите научни резултати.

## **6. Заключение**

Представените публикации на кандидата разкриват детайлно познаване на изследваните области, стремеж към критичен прочит и собствена трактовка на редица проблеми. Кандидатът е извършил голяма по обем работа по систематизиране на проблематиката и постиженията в сферата на лидерството, мултикултурните му аспекти, организационното поведение и културните аспекти в организациите. Конкретизирани са важни теоретични модели и са разработени съществени проблеми. Създадени са и са апробирани собствени ресурси за обучение на студентите. С представените публикации, сериозната научна и преподавателска работа и с активната си практическа дейност извън академичната среда д-р Ия Гурбалова се проявява като отдаден на професията си преподавател, зрял научен изследовател и човек с опит, който може да бъде предаден на студентите в процеса на обучение.

**Всичко това ми дава основание да препоръчам на уважаемото научно жури да предложи на Факултетния съвет на Стопанския факултет на Софийския университет „Свети Климент Охридски“ да бъде утвърдена кандидатурата на гл. ас. д-р Ия Тодорова Петкова-Гурбалова и тя да заеме академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.7. Администрация и управление.**

София,  
25/08/2020

Рецензент:

Доц. д-р Олимпия Ведър